

Peter Wessel Tordenskiold

Foto: Slaget ved Dynekilen - rekonstruksjon i Stavern.

Peter Wessel Tordenskiold

- Peter Wessel, senere med adelsnavnet Tordenskiold, er en av de store legender i den dansk-norske historien.
- Tordenskiold utmerket seg i flere slag til sjøs.
- Hans karriere har dannet grunnlag for sagn og viser.

Tordenskiolddager i den danske byen Fredrikshavn

Mange norske og danske byer har gater og plasser oppkalt etter Tordenskiold.

Peter Wessel, senere med adelsnavnet Tordenskiold, er en av de store legender i den dansk-norske historien. Tordenskiold var en dyktig sjøstrateg; han blir regnet som en av Danmark-Norges aller største sjøhelter. Hans bemerkelsesverdige karriere har i tillegg dannet grunnlag for en rik folkelig tradisjon, hvor en rekke vandresagn og viser er knyttet til hans navn. Mange norske og danske byer har gater og plasser oppkalt etter Peter Wessel Tordenskiold.

Peter Wessel Tordenskiold

- Peter Wessel ble født i Trondheim i 1690.
- Han kom fra en av byens rikeste familier.
- Foruten mor og far, bestod familien av atten barn.
- Det fortelles at Peter Wessel var en vill guttunge som nok voldte foreldrene en god del bryderier.

Peter Wessel Tordenskiold ble født den 7. november 1690 i Trondheim. Hans egentlige navn var Peter Janssen Wessel. Peter ble født inn i den velrenommerte borgerfamilien Wessel, som den fjortende av i alt 18 søsken. Han var sønn av rådmann, kjøpmann og skipseier Jan Johan Wessel og hans femten år yngre kone Maren Schøller. Om faren sies det at han var en streng og alvorlig mann. Samtidig vet vi også at faren var av bergensk skipsfartsfamilie, han hadde tilbrakt tid til sjøs, samt deltatt i krigshandlinger i Spania.

Maren Schøllers familie var en av de mest betydningsfulle i Trondheim, og hun arvet hele foreldrenes formue. Gjennom morslekten Schøller arvet familien den kjente Ringve gård, og det var her den kommende sjøhelten vokste opp. I tillegg eide familien flere gårder, eiendommer og boliger i Trondheim.

Det fortelles at foreldrene var travle, og Peter at nok delvis ble oppdratt av sine eldre søsken. Peter Wessel var en vill guttunge som voldte foreldrene en god del bryderier. Faren forsøkte å sette gutten i skredderlære, samt i lære hos en barber, men ingen av disse systemene så ut til å fenge den unge.

Peter Wessel Tordenskiold

- I 1704 foretok den dansk-norske kong Frederik 4 en reise til Norge.
- Peter Wessel fikk lov til å bli med kongens skip til København.
- I neste omgang ble Wessel med et dansk slaveskip som skulle til Vestindia.

Tilbake i København begynte Peter Wessel på en kadettskole i 1709. Her skulle han lære å bli sjemann.

Kong Frederik 4 av Danmark-Norge

I 1704 foretok den dansk-norske kong Frederik 4 en reise til Norge, og kom i den forbindelse til kongehylling i Trondheim. Peter Wessel så nå sitt snitt til å komme seg bort, og klarte å få lov til å bli med kongens følge til København. I det dansk-norske rikets hovedstad fikk han losji hos farens gamle venn Peder Jespersen. Det fortelles for øvrig at Wessel fungerte som tjener for Jespersen.

I København våknet Wessels lyst og interesse for sjøen for fullt. Han søkte til kongen om å bli tatt opp som sjøkadett, og selv om ikke ønsket ble oppfylt med en gang, fikk han lov til å bli med et dansk slaveskip som seilte til De vestindiske øyer. Reisen skulle vare i nesten to år.

Ved hjemkomsten i København fikk Peter Wessel lov til å ta del i undervisningen ved kadettskolen, og da en kadett døde i 1709, gav kongen klar beskjed om at den ledige plassen skulle gå til den unge nordmannen. Imidlertid var det ikke alle som hadde tro på Wessels framtid innenfor den dansk-norske marine. Kadettsjefen påpekte at Wessel ikke behersket navigasjon eller artilleri godt nok. Dette til tross; plassen ved Holmens Kadettskole gikk til slutt til Peter Wessel.

Peter Wessel Tordenskiold

- I årene som fulgte fikk Peter Wessel stadig mer tillit i den dansk-norske marinen.
- Han fikk kommandoen på flere krigsskip og lyktes godt i kampen mot svenskene.
- Det var tydelig at Peter Wessel var dyktig, dristig og snarrådig til sjøs.

I 1711 fikk Peter Wessel tittelen sekondløytnant, samt kommandoen på det lille, men hurtigseilende krigsskipet Ormen. Med dette skipet, som var utstyrt med fem kanoner, seilte han langs svenskekysten, hvor han innhentet en rekke opplysninger om hva fienden foretok seg. Wessel ønsket gjerne å ha kommandoen over et større skip, og i 1712 ble han funnet denne tilliten verdig. Løvendals Galei kaltes skipet, en fregatt med 20 kanoner, som var bygd i Langesund. Dette hurtigseilende skipet skulle bli kjent under navnet Kattegats skrekk. Og det tok ikke lang tid før Wessel erobret og førte den svenske kaperbåten Svenska Vapnet til København.

Samme år deltok Peter Wessel i et sjøslag ved øya Rügen i Østersjøen, hvor en svensk transportflåte ble ødelagt. For denne innsatsen ble han forfremmet. I tiden som fulgte førte Wessel konvoier mellom Nederland og Norge. Det viste seg at hans snarrådighet, manøvreringsdyktighet, dristighet og hell gjorde at han kom seg ut av de vanskeligste situasjoner. Likevel førte suksessen til både kritikk og misunnelse. Peter Wessel ble faktisk stilt for krigsrett, men dommen lød på frifinnelse.

*Kaperfarten var en form for piratvirksomhet som ble drevet med regjeringens godkjenning.

Peter Wessel Tordenskiold

- I 1715 ble det utkjempet et sjøslag i Østersjøen.
- Den dansk-norske flåten seiret over svenskene.
- Seieren ble svært populær i København.
- Wessel sendte et brev til kongen hvor han minnet om sin betydelige innsats i kampene.

Wessel mente at et adelskap ville være en passelig belønning for innsatsen. Kongen var enig og lot ham ta navnet Tordenskiold.

Våren 1715 ble det utkjempet et sjøslag ved øya Fehmarn i Østersjøen. Den dansk-norske flåten hadde overtaket på svenskene, og Wessel klarte å få den svenske admiralen til å overgi seg og stanse ødeleggelsen av sine skip. Seieren ble svært populær i København. Mange av offiserene fikk medaljer, men ikke Peter Wessel, for hans opptreden ble vurdert for å være utenfor hans myndighet. Imidlertid fikk han kommandoen over et skip han hadde erobret, kalt Vita Örnen. Det tidligere svenske skipet ble nå døpt om til Hvide Ørn. Wessel skrev deretter et brev til kong Frederik 4 hvor han minnet om sin betydelige innsats, og at et adelskap kunne være en passende belønning. Majesteten syntes å være enig i det, og i februar 1716 kunne Peter Wessel stolt ta adelsnavnet Tordenskiold.

Peter Wessel Tordenskiold

- Svenskenes kong Karl 12 hadde flere fullastede krigsskip liggende i grenseområdet mellom Norge og Sverige.
- Da Tordenskiold fikk greie på dette, seilte han stille inn bak de svenske skipene.
- Nå gikk man til angrep på svenskenes skip.

Resultatet av Tordenskiolds dristige kupp ble at svenskene mistet 29 skip.

For å sikre seg ammunisjon og mat til krigføringen i Norge, hadde den svenske kong Karl 12 flere fullastede krigsskip liggende i Dynekilen nær Strømstad. Dette fikk den unge norske sjøoffiseren greie på, og ved å seile ubemerket inn bak de svenske skipene, hadde han dem på skuddhold. For å utnytte overraskelsesmomentet, gikk Tordenskiold til angrep uten tillatelse fra sin sjef. Resultatet av Tordenskiolds dristige kupp ble at svenskene mistet 29 skip i løpet av et fem timers langt slag. Dette betydde at Karl 12 måtte oppgi sitt første forsøk på å erobre Norge. Tordenskiold ble øverstkommanderende for flåtestyrken i Nordsjøen.

Foto: Rekonstruksjon fra 2009.

Peter Wessel Tordenskiold

- I 1719 ilandsatte Tordenskiold 600 soldater ved Karlsten festning i Sverige.
- Dette var egentlig ikke nok til å kunne innta festningen.
- I følge legenden fikk Tordenskiold soldatene til å forflytte seg rundt omkring i byen.

Dermed trodde den svenske kommandanten at Tordenskiold hadde flere soldater.

I 1719 ilandsatte Tordenskiold 600 soldater ved Karlsten festning i den svenske byen Marstrand. Dette var i utgangspunktet ikke tilstrekkelig til å innta festningen, men det fortelles at han klarte å lure svenskernes kommandant til å tro at han hadde flere soldater ved stadig å la dem forflytte seg rundt omkring i byen. (Derav legenden om Tordenskiolds soldater.) Tordenskiold krevde at svenskene skulle overgi seg, men da det drøydde, dro han selv til festningen hvor han ble tatt godt imot og oppvartet med vin. Etter noen timer forlot svenskene festningen, og det fortelles at den svenske kommandanten senere ble henrettet for feighet. Marstrand ble erobret, og høsten 1719 ble resten av den svenske flåten i Göteborg ødelagt. Dette var Den store nordiske krigs siste krigshandling, og lite var mer naturlig enn at en mann som Tordenskiold stod bak den.

Peter Wessel Tordenskiold

- Etter at krigen med Sverige var over, reiste Tordenskiold til utlandet.
- I Tyskland havnet han i krangel med en tidligere svensk oberst.
- Obersten utfordret Tordenskiold til duell.

Tordenskiold ble raskt stukket ned.
Han døde i løpet av få minutter.

Krigen var over, og Tordenskiold hadde få oppgaver å ivareta. Han søkte derfor permisjon for å foreta en utenlandsreise. Det fortelles at han hadde tenkt å dra til Storbritannia for å oppsøke en ung og formuende kvinne som han hadde et godt øye til. Imidlertid dro han først til Hannover. Reisen til Storbritannia ble utsatt, en avgjørelse som skulle vise seg å få skjebnesvangre konsekvenser.

I november 1720 var Tordenskiold til stede i et selskap i Hannover. I dette selskapet deltok også en tidligere svensk oberst ved navn Jacob Axel Staël von Holstein. Da det oppstod uenigheter mellom de to, endte det i et slagsmål hvor Tordenskiold gav von Holstein pryl. Neste dag mottok Tordenskiold en utfordring til duell fra Axel Staël von Holstein.

Om duellen sies det at det skjedde en del uheldige omstendigheter. Etter sigende trodde Tordenskiold at von Holstein hadde forlatt byen. Tordenskiold, hadde som den som var blitt utfordret rett til å velge våpen, men tok ikke med sine pistoler. Likevel reiste han til stedet, for på denne måten vise at han hadde akseptert utfordringen. Imidlertid var Jacob Axel Staël von Holstein allerede på plass, og Tordenskiold begikk nå enda en feil. Han aksepterte å duellere med kårder til tross for at hans egen kårde var betydelig kortere enn motstanderens, og at han selv var mindre øvet i fektning enn sin motstander. Tordenskiold ble raskt stukket ned og døde i løpet av få minutter.

Statue av Tordenskiold.

Peter Wessel Tordenskiold

- Den døde sjøhelten mottok ingen æresbevisninger i København.
- Kisten hans ble satt i kjelleren av en kirke.
- Nesten hundre år senere ble det bestemt at den døde skulle flyttes opp i en sarkofag i kirken.

Først i 1995 ble Tordenskiold jordfestet. Da hadde det gått 275 år siden han døde.

Liket av Tordenskiold ble balsamert i byen han døde i. Og man skulle kanskje tro at den dansk-norske sjøhelten ble mottatt med æresbevisninger i København, men dette skjedde ikke. Det var nemlig slik at Tordenskiolds uvenner ikke kunne tilgi ham, selv etter hans død, og de fikk derfor kongen til å forby enhver form for heder. Den døde ble ført til København, men det ble ikke gitt tillatelse til å føre kisten gjennom byen i dagslys. Kisten ble satt i kjelleren av kirke, og først i 1816 ble det bestemt at den liket skulle flyttes opp i en marmorsarkofag i kirken, men fremdeles var det uten kirkens velsignelse. I 1995 ble Tordenskiold endelig jordfestet. Det hadde da gått 275 år siden han døde.

